

**DE SOCIO-POLITIEKE SAMENSTELLING
VAN DE VOLKSRAAD**

(10 november 1830 – 21 juli 1831)

door

Michel MAGITS

Werkleider v.t. - Docent d.t. – V.U.B.

1. INLEIDING

Artikel 25 van de Belgische konstitutie schrijft voor dat alle machten uitgeoefend worden op de wijze bij de grondwet bepaald. De vraag hoe deze basiswet ontstond, wie ze afkondigde, m.a.w. hoe de konstituante samengesteld was, is bijgevolg steeds aktueel (1).

(1) Daar de werken van T. JUSTE, *Le Congrès National de Belgique 1830-1831, précédé de quelques considérations sur la constitution belge*, par E. de Laveleye, Brussel, 1880; L. de LICHTERVELDE, *Le Congrès National. L'oeuvre et les hommes*, Brussel, 1945 en Ch. du BUS de WARNAFFE, *Physionomie du Congrès National, d'après la correspondance de François Louis du Bus, membre du dit Congrès*, Brussel, 1930, verouderd zijn en dikwijls verkeerde inlichtingen bevatten, hebben we de samenstelling van de eerste Belgische konstituante bestudeerd aan de hand van een intens bronnen- en literatuuronderzoek, waarvan het bio-bibliografisch repertorium, dat het tweede deel vormt van onze onuitgegeven doktrale studie (*De Volksraad en de opstelling van de Belgische grondwet van 7 februari 1831. Een bijdrage tot de wordingsgeschiedenis van de Belgische konstitutie*, Vrije Universiteit Brussel, 1977), de neerslag is.

We maken van deze gelegenheid gebruik om iedereen, die ons bereidwillig documenten of inlichtingen verschaft, van ganser harte te danken.

De inrichting van de nieuwe staat België was de taak van de Volksraad, die het ontwerp van konstitutie, voorbereid door de Tijdelijke Regering, moest onderzoeken, bespreken, eventueel wijzigen en tenslotte als grondwet van België afkondigen.

Dit tweehonderd leden tellend grondwetgevend orgaan werd op 3 november 1830 rechtstreeks verkozen door een beperkt censitair kiezerskorps, waarvan gemiddeld meer dan één derde afwezig bleef bij de verkiezing, zodat amper zeven op duizend Belgen de samenstelling van de konstituante hebben beïnvloed (2).

De Volksraad werd plechtig geopend op 10 november 1830 en ontbonden op 21 juli 1831.

In die tijdspanne van negen maanden was de instelling wegens talrijke ontslagnemingen slechts veertien dagen compleet, nl. tussen 26 en 30 december 1830 en van 7 tot 17 januari 1831 (3).

In totaal zetelden 238 personen (4), te verdelen in 177 titelvoerders en 61 plaatsvervangers. Onder deze opvolgers hebben er 31 meegewerkt aan de opstelling van de konstitutie, terwijl de overige 30 pas na de afkondiging van de grondwet werden aangesteld (5). Honderdvijftig leden, waaronder acht plaatsvervangers, hadden zitting van de eerste tot de laatste dag (6) : één vierde van de Volksraad veranderde bijgevolg in de loop van haar bestaan.

(2) Het totaal aantal opgekomen stemgerechtigden werd berekend op basis van alle officiële uitslagen, die we vonden. In totaal waren in 38 arrondissementen 24.686 kiezers op de 39.581 ingeschreven stemgerechtigden opgekomen. Dit vertegenwoordigde 62,4% van het kiezerskorps. Er werd verondersteld dat in de zes overige kiesdistrikten, waarvoor de opkomst niet gekend was, een identiek percentage uitgebrachte stemmen zou uitgebracht zijn, zodat het globale cijfer van 28.766 kiezers op 46.099 stemgerechtigden voor het gehele land wordt vooropgesteld. De gedetailleerde berekening van deze aantallen wordt beschreven in M. MAGITS, *op.cit.*, deel I, pp. 231-242.

(3) *Ib.*, pp. 245-254 geeft nadere uitleg over dit fenomeen.

(4) Paillot, wiens verkiezing voor Doornik nietig werd verklaard, werd niet meegerekend, hoewel hij de eerste dag aanwezig was in de zittingszaal.

(5) Jean-Baptiste Cols, afgevaardigde voor Nijvel, werd ondergebracht bij de niet-grondwetgevende plaatsvervangers, omdat hij, hoewel op 6 februari 1831 benoemd tot effectief lid, pas op 17 februari voor de eerste maal verscheen.

(6) De aanstelling van de Kortrijkse en Turnhoutse leden op 11 november 1830 werd beschouwd als gebeurd op de eerste dag.

Het spreekt vanzelf dat door deze vele vervangingen de Volksraad geen homogene instelling was, wier politieke, sociale en intellectuele samenstelling onveranderlijk bleef; vooral na de afkondiging van de konstitutie namen vele leden ontslag.

We hebben dit probleem trachten te ondervangen door een onderscheid in te voeren tussen enerzijds de titelvoerders, allen grondwetgevers, en anderzijds de plaatsvervangers, die op hun beurt verdeeld worden in al dan niet opstellers van de Belgische grondwet.

De voorliggende tekst analyseert de samenstelling van onze eerste grondwetgevende vergadering : achtereenvolgens worden behandeld de leeftijd, het beroep, het genoten onderwijs en de politieke carrière van de afgevaardigden. Tenslotte wordt getracht de politieke gezindheid van de verschillende leden te rekonstrueren.

2. DE LEEFTIJD VAN DE AFGEVAARDIGDEN

TABEL 1 :

DE LEEFTIJDVERDELING VAN DE VOLKSRAAD (7)

Leeftijd	Titelvoerders		G.W.-gevende plaatsvervangers		Niet-G.W.-gevende plaatsvervangers		Alle leden	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
- 30 j.	15	8,5	2	6,5	6	20,0	23	9,6
30-40j.	58	32,8	16	51,6	9	30,0	83	34,9
40-50j.	39	22,0	5	16,1	7	23,3	51	21,4
50-60j.	42	23,7	3	9,7	3	10,0	48	20,2
60-70j.	15	8,5	5	16,1	5	16,7	25	10,5
+ 70 j.	8	4,5	—	—	—	—	8	3,4

(7) De leeftijd, die werd bereikt in de loop van 1830, werd in aanmerking genomen : zo werd bv. Wallaert, geboren op 5 november 1790, in de categorie 40-50 jaar ondergebracht, hoewel hij op de verkiezingsdag geen volle veertig jaar oud was.

De titelvoerders zijn duidelijk ouder dan de plaatsvervangers : 36,7% is 50 jaar of meer, terwijl slechts 25,8 en 26,7% respektievelijk van de konstituanten-plaatsvervangers en gewone opvolgers deze leeftijd overschrijden. De leeftijdsgroep boven de 70 jaar betreft uitsluitend titelvoerders.

Dit verschijnsel uit zich ook in de lagere leeftijdsklassen: 41,3% van de titelvoerders zijn jonger dan 40 jaar; dit procentueel aandeel bedraagt daarentegen 58,1 en 50,0% bij de opvolgers (8).

Bovenstaande tabel weerlegt duidelijk de myte, dat de Volksraad een zeer jonge vergadering zou zijn (9). De konstituante is inderdaad geen bijeenkomst van pas-afgestudeerden : 45,7% van de titelvoerders waren tussen 40 en 60 jaar. Het feit dat de dertigers numeriek de sterkste groep in de Volksraad vormden, verklaart wellicht de vroegere opvatting.

Deze vaststellingen worden gestaafd door twee andere berekeningen.

TABEL 2 :

DE MEDIAAN- EN GEMIDDELDE LEEFTIJD IN DE VOLKSRAAD

Hoedanigheid	mediaan-leeftijd	gemiddelde leeftijd
Titelvoerders	43 j. 3 m.	45 j. 4 m.
G.W.-gevende plaatsvervangers	37 j. 11 m.	42 j. 5 m.
Niet-G.W.-gevende plaatsvervangers	36 j. 8 m.	41 j. 1 m.
Alle leden	41 j. 7 m.	44 j. 5 m.

(8) We wijzen hier op het groot aantal niet-grondwetgevende plaatsvervangers onder de dertig jaar. Cartuyvels, de benjamin van de Volksraad, behoorde tot deze categorie, samen met Pierre Claes, de polemist van de *Courrier des Pays-Bas*, en Rosseeuw.

(9) L. DE LICHTERVELDE, "La Nouvelle équipe de 1830 fit du Congrès National une assemblée de jeunes", *Les Cahiers Historiques*, Brussel, 1964, série IV, no. 35, p. 64. Dit artikel is een uittreksel van zijn groter werk *Le Congrès National. L'oeuvre et les hommes*, Brussel, 1945, pp. 30-31. De cijfers van deze auteur (eerder schattingen ?) wijken nogal af van onze berekeningen.

Deze opvatting van een zeer jonge vergadering was reeds te vinden bij T. JUSTE, *Le Congrès National de Belgique 1830-1831. Précédé de quelques considérations sur la constitution belge par E. de Laveleye*, Brussel, 1880. Ze werd overgenomen door diverse auteurs, ook in de uitstekende studie van J. WILLEQUET,

Deze cijfers bewijzen dat de grondwetgevende vergadering eerder samengesteld was uit lieden van middelbare leeftijd, die, in de bloei van hun jaren, dikwijls aan het begin, zeker nog niet aan de top van hun loopbaan stonden, zodat de revolutionaire geest vaak steile ambities voedde (10).

Een identiek fenomeen kan bij de machtswisseling in 1815 opgemerkt worden. Voor de 55 Zuidnederlandse afgevaardigden in de Tweede Kamer van de Staten-Generaal berekenden we een mediaanleeftijd van 50 jaar 5 maanden en een gemiddelde leeftijd van 52 jaar 3 maanden (11). Rekening houdend met de grondwettelijke vereiste van een hogere minimum leeftijd (12) kunnen we bijgevolg hier eveneens spreken over een wetgevend lichaam van gemiddelde leeftijd.

3. HET ONDERWIJS, GENOTEN DOOR DE VOLKSRAADSLEDEN

De inlichtingen over het gevolgde onderwijs zijn meestal schaars. Vele jongelingen uit de adellijke families kregen thuis onderricht van partikuliere leermeesters of studeerden aan Duitse Universiteiten uit afkeer voor de Franse revolutionaire instellingen. Sommige personen werden spoedig opgeslorpt door de beslommeringen van het familiaal vermogen en kregen een eerder praktische opleiding. Deze uiteenlopende mogelijkheden verklaren grotendeels de leemte omtrent het genoten onderwijs in de meeste biografische werken.

1830. Naissance de l'Etat belge, Brussel, 1945, p. 55 : "Les illustres fondateurs de la monarchie belge, il n'est pas mauvais de le répéter, venaient à peine de quitter l'Université".

(10) Een algemene inleidende studie over deze problematiek vindt men bij E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite in 1830. Een voorlopige verkenning", *Bijdragen en Mededelingen voor de Geschiedenis der Nederlanden*, 1979, jaargang 94, pp. 226-252.

(11) We voerden de berekening uit op basis van de gegevens, vermeld in A.J.H. VAN ETTE, *Onze Volksvertegenwoordigers 1815-1849. Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie*, 's-Gravenhage, 1952, jg. VI, pp. 24-55.

(12) Art. 81 van de grondwet van 1815 bepaalde de minimum leeftijd voor de Tweede Kamer op 30 jaar.

TABEL 3 :

HET ONDERWIJSPEIL VAN DE VOLKSRAADSLEDEN (13)

Aard van onderwijs	Titelvoerders		G.W.-gevende plaatsvervangers		Niet-G.W.-gevende plaatsvervangers		Alle leden	
	Aant.	%	Aant.	%	Aant.	%	Aant.	%
Rechtsgeleerdheid	72	40,7	11	35,5	13	43,3	96	40,3
Andere universitaire studies	5	2,8	—	—	2	6,7	7	2,9
Niet-beëindigde univ. studies	9	5,1	1	3,2	—	—	10	4,2
Seminarie	11	6,2	2	6,5	—	—	13	5,5
Middelb. Onderwijs	16	9,0	1	3,2	1	3,3	18	7,6
Militaire studies	12	6,8	2	6,5	2	6,7	16	6,7
Niet gekend	52	29,4	14	45,1	12	40,0	78	32,8

Twee cijfers vallen op : het groot aandeel van de juristen en het hoog getal onbekenden.

Onderzoeken we het beroep van deze laatste groep, dan springt onmiddellijk het overwicht van de grondbezitters, handelaars en fabrikanten in het oog.

(13) Deze tabel werd gemaakt op basis van de gegevens, verstrekt door de fondsen van het : ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, Ecole de Droit de Bruxelles, ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, Staatsuniversiteit Leuven en A. LE ROY, *Liber Memorialis. L'Université de Liège depuis sa fondation*, Luik, 1869. Deze basisinformatie werd aangevuld door talrijke biografische studies.

TABEL 4 :

**VERDELING VAN DE KATEGORIE "NIET-GEKEND"
VOLGENS BEROEP**

Beroep	Titel-voerders	G.W.-geven- de plaats- vervangers	Niet-G.W.- gevende plaatserv.	Alle leden
Eigenaar	30	4	2	36
Fabrikant	4	3	—	7
Handelaar	7	5	4	16
Vrije beroepen (advokaat, notaris)	5	1	2	8
Ambtenaar	5	1	4	10
Niet-gekend	1	—	—	1

Negenenvijftig afgevaardigden of ruim drie kwart van de leden, wiens genoten onderwijs niet gekend is, oefenen een beroep uit, waar niet zozeer de intellectuele gaven tellen, maar eerder de (geërfde), rijkdom, de kommerciële begaafdheid en de ondernemingsgeest. Onderwijs heeft daar slechts een bijkomende algemeen vormende functie.

De overige beroepen veronderstellen daarentegen een degelijke juridische opleiding. We kunnen bijgevolg veronderstellen dat ongeveer de helft van de Volksraad een rechtskundige opleiding had genoten (14), een tamelijk hoog cijfer als we het vergelijken met het aandeel van de "juridisch geschoolden" in de Staten-Generaal tussen 1815 en 1830 (15). Het feit dat vele leden uit de burgerij stammen

(14) De latere klachten van de oppositie tegen de trage voortgang van de Volksraad, die als een rechtsschool werd beschouwd wegens de veelvuldige juridische gefundeerde, maar weinig daadwerkelijke toespraken, kunnen in dit licht verklaard worden. De toespraak van Lebeau inzake de staatsvorm, waarin spreker het stelsel van een vertegenwoordigende grondwettelijke monarchie ten gronde uitlegt, is hiervan een goed voorbeeld. E. HUYTTENS, *Discussions du Congrès National de Belgique, 1830-1831, Brussel, 1844-1845*, deel I, pp. 208-209. Deze klacht komt ook tot uiting in de brief van J.B. Staedtler aan prins A. d'Arenberg, Brussel 16 december 1830, KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, Handschriften, II 3754, fo. 223.

(15) P.W. MEERTS, *Kamerleden 1815-1830. Een onderzoek naar de sociale en politieke achtergrond van de personen die zitting hadden in de Staten-Generaal van het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden (1815-1830)*, Leiden, 1977, tabel 12. Vermeld bij E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite", art.cit., p. 243.

en rechtsstudies beschouwen als een goede springplank naar een gegede karrière, is zeker niet vreemd aan deze vaststelling.

Niet alleen de aard van de studies is belangrijk, maar ook de plaats determineert dikwijls de vorming. De veelvuldige ontmoetingen tussen de studenten kunnen immers hechte vriendschapsbanden doen ontstaan.

Daarom hebben we de afgestudeerden in de rechten — de enige voldoende talrijke groep — verdeeld volgens de universiteit, waar ze onderwijs genoten.

TABEL 5 :

DE DIPLOMA'S IN DE RECHTEN NAAR UNIVERSITEIT (16)

Universiteit	Titelvoerders	G.W.-geven- de plaats- vervangers	Niet-G.W.- gevende plaatsverv.	Alle leden
Brussel	24	3	—	27
Gent	4	1	3	8
Leuven	20	2	—	22
Luik	14	5	8	27
Elders (of niet gekend)	11	—	2	13

De drie universiteiten Brussel, Leuven en Luik zijn even talrijk vertegenwoordigd in de Volksraad. Een grondige analyse toont nochtans aan dat hun afgestudeerden totaal verschillend zijn en over drie generaties gespreid liggen.

De zestigers en zeventigers deden in de achttiende eeuw hun studies aan de toen enige Zuidnederlandse universiteit te Leuven. In de Hollandse periode was de aantrekkingskracht van Leuven, door het bestaan van drie hogescholen, veel kleiner.

(16) Bij de berekening van tabel 5 werd de plaats van het einddiploma in aanmerking genomen. Zo werden Barbanson, Fendius en Van Snick bij Luik ondergebracht en Blargnies onder de Leuvense alumni gerekend, hoewel deze vier afgevaardigden hun studies aan de Brusselse Ecole de Droit aanvingen.

De vijftigers verwierven een diploma in het buitenland, meestal aan de Faculté de Droit te Parijs, daar de Leuvense universiteit gesloten werd na de inlijving van onze gewesten bij Frankrijk.

Vanaf 1806 verkreeg de Brusselse Ecole de Droit het monopolie van hoger onderwijs in onze streken. De late dertigers, maar vooral de veertigers studeerden aan deze juridische fakulteit.

Onder Willem I, die in 1817 drie universiteiten oprichtte, was de Luikse universiteit in trek bij de liberale burgerij. De redakteurs van de "Mathieu Laensbergh", de journalisten van de Maastrichtse "Eclairer Politique", van de "Journal de Louvain" en de "Courrier des Pays-Bas" deden er hun studies omstreeks dezelfde tijd. De benoeming van verscheidene buitenlandse, meestal Duitse professoren, bevorderde aldaar de liberale geest (17). De jongste leden van de Volksraad kregen hier hun juridische vorming (18).

De onverzettelijke en autoritaire houding van de koning stond hun steile "demokratische" betrachtingen in de weg, zodat het ons niet verwonderde dat juist deze "vooruitstrevende" figuren dadelijk op de Brusselse sociaal-revolutionaire kar sprongen.

4. HET BEROEP VAN DE AFGEVAARDIGDEN

De professionele structuur geeft ons een idee van de sociale samenstelling van de Volksraad (19). Dergelijke cijfers vormen echter slechts een aanwijzing, omdat de uitoefening van eenzelfde beroep geen waarborg biedt voor een bijna identieke sociale status (20).

(17) D. RYELANDT, "Paul Devaux à Liège. Lettres inédites", *La Vie Wallonne*, XXIII, 1949, p. 100. P. HARSIN, *Quelques incidents de la vie universitaire à Liège et à Louvain avant la révolution de 1830*, Luik, 1930, pp. 5-6; *Mathieu Laensbergh* van 4.11.1828. Aangehaald door T. JUSTE, *La révolution belge de 1830 d'après des documents inédits*, Brussel, 1872, deel I, p. 266 en door E. RUBBENS, *Edouard Ducpétiaux 1804-1868*, Brussel, 1922, deel I, p. 30.

(18) Deze opmerkingen kunnen evenzeer gelden voor Gent, hoewel het aantal afgestudeerden van deze universiteit beperkt bleef.

(19) Een analyse van de kiezerslijsten zou een beter en juister inzicht verschaffen in de sociale stratifikatie van de eerste Belgische konstituante, maar we vonden slechts weinige kiezerslijsten terug, zodat we ons hebben beperkt tot de beroepsstructuur.

(20) Vele magistraten, inzonderheid de vrederechters, kumuleren dit weinig lukratief ambt vaak met andere bezigheden, zoals het beheer van hun uitgestrekte domeinen (b.v. P. Dams, E. De Smet). Sommige advocaten zijn tegelijk grootgrondbezitters (G. D'Hanens-Peers, J.B. Thorn) of fabrikant (J.B. Brabant,

TABEL 6 :

DE BEROEPSSTRUKTUUR VAN DE VOLKSRAAD (21)

Kategorie Beroep	Titelvoerders		G.W.-gevende plaatsvervangers		Niet-G.W.-geven- de plaatserv.		Alle leden	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Grootgrondbezitters, eigenaars, renteniers	55	31,1	9	29,0	6	20,0	70	29,4
Ambtenaren	11	6,2	1	3,2	3	10,0	15	6,3
Magistraten	15	8,5	2	6,5	2	6,7	19	8,0
Vrije beroepen	53	29,9	7	22,6	15	50,0	75	31,5
Priesters	11	6,2	2	6,5	—	—	13	5,5
Handelaars	13	7,3	4	12,9	4	13,3	21	8,8
Banklers	4	2,3	2	6,5	—	—	6	2,5
Industriëlen, fabri- kanten	14	7,9	3	9,6	—	—	17	7,2
Niet-gekend	1	0,6	1	3,2	—	—	2	0,8

Twee klassen zijn duidelijk het sterkst vertegenwoordigd, namelijk de vrije beroepen en de eigenaars (22). Dit is zeker geen toeval, daar juist beide categorieën het meest bevoordeligd werden in het kiesstelsel, uitgekend door de Tijdelijke Regering.

Het waren trouwens de katholieke adellijke grootgrondbezitters, beducht voor Willems economische politiek, die vooral de industriëlen en handelaars ten goede kwam, alsook de advocaten, ontevreden over de taalpolitiek, het gebrek aan evenwicht tussen Noord-

L. Mulle); anderen daarentegen zijn minder bemiddeld (b.v. Lebeau, Ch. Rogier). In de categorieën "eigenaars" en industriëlen-fabrikanten" kunnen bovendien zeer grote verschillen optreden, zodat de graad van rijkdom daar dikwijls enorm verschilt.

(22) Het beroep, dat de verkozenen uitoefenden op het ogenblik van de revolutie, werd in aanmerking genomen. De promotie wegens revolutionaire verdiensten werd bijgevolg niet meegeteld.

(22) We telden niet minder dan 90 edelen op 238 leden van de Volksraad. Het cijfer 60 van L. de LICHTERVELDE (*Le Congrès National de 1830. Etudes et portraits*, Brussel, 1922, p. 64) en de opsomming der namen (id. p. 95-97) is bijgevolg zeer onvolledig. E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite in 1830", stelt eveneens deze dominante positie van de adel en de intellectuele elite vast in het proces van machtswisseling.

en Zuidnederlandse ambtenaren en de begunstiging van Den Haag als vestigingsplaats van de Hoge Raad, die als promotoren van de Belgische onafhankelijkheid optraden (23).

De overige groepen spelen eerder een tweederangsrol. Dit is niet zo verwonderlijk voor de ambtenaren en magistraten. Deze mensen bleven meestal hun broodheer trouw, tenzij de ambitie de bovenhand kreeg (24). Onmiddellijk na de gezagswisseling werd de magistratuur en de ambtenarenwereld grondig gezuiverd en gereorganiseerd (25).

Het klein aandeel van de priesters is opmerkelijk. Was de klerus immers niet de grote bezieler van het petitionnement tijdens de laatste maanden van het Hollands bewind en werd de geestelijkheid niet begunstigd door het capaciteitenkiesstelsel ?

De cijfers zijn echter misleidend. Alle priesters, op één na, zetelden voor de beide Vlaamse provincies en voor het arrondissement Leuven. De oproep van de revolutionaire leiders tot de klerus toch aan de verkiezingen deel te nemen, ondanks de aarzelingen van de kerkelijke hiërarchie, werd in die gewesten, waar de priesters dicht bij het volk stonden, goed opgevolgd (26). De vrees van de bisschoppen de liberalen voor het hoofd te stoten door rechtstreeks het gezag mede uit te oefenen en alzo het moeizaam opgebouwd unionisme, waarvan ze alle heil verwachtten, te schaden, verklaart grotendeels deze geografische concentratie (27).

Handel en nijverheid stonden nog zwakjes : samen vormen ze 18,4% van de Volksraad. Alleen de Antwerpse afvaardiging met vier bankiers en twee groothandelaars, de Vervierse deputatie, waaronder drie fabrikanten en in mindere mate de Kortrijkse vertegenwoordiging met enkele negotianten in linnen, kwamen tot hogere cijfers. Slechts enige grootindustriëlen waren lid van de konstituante :

(23) A. VERMEERSCH, *Vereniging en Revolutie. De Nederlanden 1814-1830*, Bussum, 1970, pp. 41-72.

(24) Een voorbeeld vindt men in de sollicitatiebrief van Louis Beaucarne, belastingontvanger te Ename. Op 10 november 1830 vroeg dit lid van de Volksraad aan de Tijdelijke Regering de functie van hoofdinspekteur van de direkte belastingen, aksijnzen, ... voor de provincie Oost-Vlaanderen. ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, *Gouvernement provisoire*, deel IV, nr. 434.

(25) E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite in 1830", p. 247.

(26) Alle verkozen priesters waren zeer actief betrokken geweest bij de verspreiding van de petitie in 1828-1829.

(27) In sommige kiesdistrikten daarentegen, onder meer in Doornik, trokken de verkozen geestelijken zich onder druk van hun bisschop terug.

G. Dumont, J. Frison, H. Orban-Rossius en L. Zoude. Daarbij kunnen ook Ch. Desmanet de Biesme, J.F. Gendebien, J.B. Gendebien en Ch. Lehon gerekend worden wegens hun talrijke banden met de steenkooluitbating. Bepaalde kringen, vooral de "Journal de la province de Liège", hadden deze "onder-vertegenwoordiging" scherp bekritiseerd (28).

De aanhang van de kommerciële burgerij was in 1830 nochtans toegenomen. Het aandeel van deze groep bedroeg immers in de periode 1815-1830 9% onder de leden van de Staten-Generaal (29). De verrekening van de patentbelasting in de kiescijns verklaart deze verhoging, zodat meer en meer met hun politieke eisen voor een grotere medezeggenschap moest rekening gehouden worden (30).

We eindigen deze studie van de beroepsstructuur met een verwijzing naar de Duitse konstituante van 1848 : een vergelijking is mogelijk, omdat dit kiesstelsel niet erg afweek van het Belgische. Het "Frankfurter Parlement", dat een grondwet besprak voor het Duitse rijk, telde bijna 40% beoefenaars van vrije beroepen (zegge 16,3 advocaten, 15,4 professoren en leraars — omzeggens niet in de Volksraad aanwezig —, 4,5% journalisten en 3,1% geneesheren). Ook de ruime aanwezigheid van ambtenaren in de Duitse konstituante (19,7%) in vergelijking met onze grondwetgevende vergadering (5,9%) is opvallend (31).

Priesters en handelaars daarentegen zijn in beide parlementen ongeveer even sterk vertegenwoordigd. Tenslotte onderlijnen wij het gering aantal eigenaars (8,5%) in het "Frankfurter Parlement" en de afwezigheid van bankiers, fabrikanten en industriëlen onder zijn

(28) De *Journal de la province de Liège* ontpopte zich als de verdediger bij uitstek van de Luikse zakenwereld. Ook buitenstaanders merkten deze kleine vertegenwoordiging van de handel op. J. Serruys, broer van de Oostendse afgevaardigde J.B. Serruys, bestempelde dit feit als "un malheur" in een brief aan A. Van de Walle (Brussel, 9 november 1830). A. CORDEWIENER, "La naissance de l'Etat belge à travers une correspondance privée (octobre 1830-décembre 1831)", *Bulletin de la Commission Royale d'Histoire*, CXXXIII, 1967, p. 160.

(29) P.W. MEERTS, *op.cit.*, tabel 15, vermeld bij E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite in 1830", p. 239.

(30) Cfr. in dat verband E. WITTE, *ib.* en p. 240.

(31) Dit groot verschil wordt verklaard door de bijzondere omstandigheid dat vele ambtenaren Willem I trouw bleven onmiddellijk na de Belgische opstand.

leden (32). De verklaring voor deze laatste vaststelling ligt o.i. enerzijds in het "liberale" karakter van de Duitse revolutie en anderzijds in de late industriële ontwikkeling van het Duitse Rijk.

5. DE POLITIEKE ANTECEDENTEN VAN DE LEDEN DER VOLKSRAAD

In de volgende lijnen trachten we de vraag te beantwoorden of de Belgische opstand tabula rasa heeft gehouden, waardoor een groot aantal nieuwelingen hun politieke kans gegrepen hebben en de vroegere politici van het Hollands regime werden uitgeschakeld (33).

TABEL 7 :

DE AARD VAN DE REEDS VERVULDE POLITIEKE FUNKTIES (34)

Funktie	Titelvoerders		G.W.-gevende plaatsvervangers		Niet-G.W.-geven- de plaatserv.		Alle leden	
	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%	Aantal	%
Nationaal	39	22,0	3	9,7	1	3,3	43	18,1
Provinciaal	40	22,6	5	16,1	4	13,3	49	20,6
Gemeentelijk	16	9,1	4	12,9	3	10,0	23	9,7
Geen	82	46,3	19	61,3	22	73,4	123	51,6

(32) F. EYCK, *Deutschlands grosse Hoffnung. Die Frankfurter Nationalversammlung 1848-1849*, München, 1972. Aangehaald door H. SCHOLLER, *Die Grundrechtsdiskussion in der Paulskirche. Eine Dokumentation*, Darmstadt, 1973, p. 269 (Texte zur Forschung, Deel 11).

(33) Dit is bijgevolg een op een aspekt toegespitste aanvulling op het onderzoek van E. WITTE, "Wijzigingen in de Belgische elite".

(34) Het hoogste ambt werd steeds in aanmerking genomen. Dit betekent dat een lid dat de verschillende machtsechelons doorlopen heeft en b.v. in de Staten-Generaal zetelde, slechts als zodanig in de statistiek werd opgenomen. Zijn vroegere (of zelfs gelijktijdige) aanwezigheid in provinciale of gemeentelijke instellingen werd bijgevolg niet geteld.

Iets minder dan de helft van alle leden had vóór 1830 een politieke functie vervuld. Een vijfde onder de titelvoerders had zelfs vroeger een nationaal mandaat bemachtigd (35). Dit is een zeer hoog cijfer, gelet op het gering aantal parlamentsleden onder het vorig regime. Evenveel leden hadden enige ervaring opgedaan in de bijeenkomsten van de provinciale Staten of in de Bestendige Deputaties. De percentages liggen uiteraard lager bij de opvolgers : zoals reeds beklemtoond, zijn deze afgevaardigden jonger, zodat ze minder gelegenheid hadden om op een hoger niveau politiek actief te zijn. Hun relatief aandeel onder de gemeentelijke mandatarissen is integendeel groter.

We mogen bijgevolg besluiten dat, in tegenstelling met wat algemeen verondersteld werd, de Volksraad geen "nieuw" lichaam was. Alleen het nogal groot aantal leden maakte een verruiming, dikwijls uit de oppositionele en revolutionaire kringen, noodzakelijk. Vaak keerden juist deze afgevaardigden na de ontbinding van de Volksraad in de anonimiteit terug.

6. DE POLITIEKE GEZINDHEID IN DE VOLKSRAAD

Een studie van de politieke samenstelling is uiterst belangrijk. Een goed begrip van de aanwezige strekkingen kan immers sommige beslissingen helpen verklaren. Vele auteurs hebben na 1830 getracht de grondwetgevende vergadering politiek te verdelen. Wat ook sommige auteurs mogen beweren (36), de tendensvorming in de konstituante was een feit en werd zelfs loco door talrijke leden vastgesteld (37). De Gerlache, een vooraanstaand lid van de Volksraad, be-

(35) Niet minder dan 38 ex-leden van de Staten-Generaal hadden een plaats veroverd in de Volksraad. Sommige grondwetgevers waren reeds actief geweest in de Franse revolutionaire instellingen (o.m. Beyts, J.F. Gendebien) en zelfs tijdens de revoluties van 1789 in onze gewesten (zie b.v. Pirson, de Thier, Van Hoobrouck de Mooreghem).

(36) o.m. J. WILLEQUET, *op.cit.*, p. 188.

(37) Enkele voorbeelden kunnen volstaan : Nothomb op 22 december 1830. E. HUYTENS, *op.cit.*, deel I, p. 596. C. De smet op 26 december 1830. *Ib.*, p. 646. de Roubaulx op 5 februari 1831. *Ib.*, deel II, p. 471. Cfr. eveneens de brief van Boucqueau de Villeraie aan Sterckx, Brussel, 12 januari 1831. A. SIMON, *Aspects de l'Unionisme. Documents inédits 1830-1857*, Wetteren, 1958, pp. 69-72. De brief van A. Gendebien aan Ch. Rogier vanuit Parijs op 31 december 1830 geschreven is eveneens zeer revelerend op dit vlak. Gendebien stelt zijn vriend voor F. de Mérode op een zijspoor te plaatsen. ALGEMEEN RIJKS-ARCHIEF, *Papieren Ch. Rogier*, nr. 246.

weerde omstreeks 1850 dat ongeveer 140 leden tot de katolieke opinie behoorden en de overige zestig de verscheidene nuances van het liberalisme aanhingen (38). Enige jaren vroeger had P. De Decker deze cijfers al vooropgezet (39).

A. Gendebien daarentegen weerlegde deze beweringen en schreef op zijn beurt dat de Volksraad overwegend liberaal was. Bij de verkiezingen voor het eerste bureau van de konstituerende vergadering zouden z.i. meer liberale dan katolieke stemmen uitgebracht zijn (40). Een ander belangrijk lid J. Lebeau beschouwde ook de scheiding in het eerste Belgisch parlement tussen konservatieven en progressieven als een feit (41).

Het is echter haast onmogelijk een juiste grens te trekken tussen de uiteenlopende strekkingen. Bepaalde verdelingen lopen immers dikwijls dwars door andere opinies. We hebben getracht de verschillende groepen in de Volksraad benaderend te becijferen en te analyseren, ondanks het feit dat weinig hoofdelijke stemmingen georganiseerd werden en de meeste verkozenen of zwegen of slechts vaag hun ideeën verkondigden. Het unionisme was immers de overheersende houding.

a) De orangisten

De tactische en psychologische blunders van de prins van Oranje hebben de orangistische kandidaten in de verkiezingen fel benadeeld. Alléén in Brussel, Antwerpen en Luik kwamen de orangisten aan de bak, respektievelijk steunend op de grote adellijke families, de groot-

(38) (E.C. de GERLACHE), *Essai sur le mouvement des parties en Belgique depuis 1830 jusqu'à ce jour, suivi de quelques réflexions sur ce qu'on appelle les grands principes de 1789, par un ancien membre de la représentation nationale*, Brussel, 1852, p. 19.

(39) P. DE DECKER, *Quinze ans (1830-1845)*, Brussel, 1845, p. 14 noemde deze zestig antiklerikalen "la minorité intolérante et illibérale".

(40) "Aperçus de la part qu'a prise A. Gendebien à la Révolution belge de 1830", *La Liberté*, 8.12.1867, no. 23, p. 1, kol. 3-4 en p. 2, kol. 1. J. GARSOU, *Alexandre Gendebien, Sa Vie. Ses Mémoires*, Brussel, 1930, pp. 354-357.

(41) A. FRESON, *Souvenirs personnels (1824-1841) et correspondance diplomatique de Joseph Lebeau*, Brussel, 1883, pp. 162-163.

handel en de industrie (42).

De orangistische aanhang kan bepaald worden, vertrekkend van de parlementaire besprekingen op 16, 23 en 24 november 1830 over de uitsluiting van de familie Oranje-Nassau.

Slechts 28 afgevaardigden brachten er een negatieve stem uit (43). Sommige onder hen hadden principieel gestemd : tegen iedere exclusie (De Foere) of uit zuiver konservatisme (b.v. de Gerlache, de Sécus) en moeten bijgevolg niet als aanhangers van Oranje beschouwd worden.

Andere afgevaardigden daarentegen hadden op 24 november 1830 niet de moed een negatieve stem te laten horen, maar bleven begin 1831 de prins van Oranje nog steeds beschouwen als de enige mogelijke oplossing (44). Kortom, we kunnen stellen dat de Volksraad een vijfentwintigtal aanhangers van de prins van Oranje herbergde (45). Hun motieven waren hoofdzakelijk van economische aard, hoewel een ideologische band niet geheel miskend mag worden (46).

b) De reinisten

Deze andere kontra-revolutionaire stroming grondde haar bestaansreden haast uitsluitend op financiële overwegingen. De aanhang van de "parti français" is moeilijk te berekenen. Ze rekruteerde onder de Vervierse wevers, de Luikse wapenhandelaars, de Henegouwse steenkooluitbaters en de met hen verbonden advocaten.

(42) M. MAGITS, *op.cit.*, deel I, pp. 101-108, 115-123 en 159-166. F. PRIMS, *Antwerpen in 1830. Nota's*, Antwerpen, s.d., *passim*. A. CORDEWIENER, *Organisations politiques et presse en régime censitaire. L'expérience liégeoise de 1830 à 1848* (onuitgegeven doktoraal proefschrift), Luik, geschiedenis, 1971-1972, *passim*.

(43) E. HUYTTENS, *op.cit.*, deel I, p. 319.

(44) Een voorbeeld : de Rijckere, gouverneur van Oost-Vlaanderen, de enige verkozene van de Gentse orangistische lijst, keurde de uitsluiting goed. Twee maand later, op 17 januari 1831 motiveerde hij echter zijn ontslag door de onmogelijkheid de prins van Oranje openlijk in de konstituante te steunen, in te roepen. E. HUYTTENS, *op.cit.*, deel II, pp. 196-197.

(45) Hun namen worden in de bijlage opgegeven.

(46) J. STENGERS, "Sentiment national, sentiment orangiste et sentiment français à l'aube de notre indépendance", *Belgisch Tijdschrift voor Filologie en Geschiedenis*, XXIX, 1951, pp. 61 e.v. E. WITTE, *Politieke machtsstrijd in en om de voornaamste Belgische steden 1830-1848*, Brussel, 1973, deel I, pp. 73-77.

In de Volksraad waren de reünisten weinig talrijk en vooral republikeinsgezind. Ze kregen echter, zeker tijdens de koningskeuze in februari 1831, de steun van vele sympatizanten (47). Hun bijdrage beperkte zich echter meestal tot de vraag een hechte economische unie met Frankrijk op te richten. De harde kern van annexionisten schommelde o.i. tussen tien en vijftien afgevaardigden (48).

c) De unionisten

Het overgrote deel van de Volksraad was unionist, weliswaar verdeeld in verscheidene nuances. De tijdelijke unie van katholieken en liberalen had immers de revolutie voorbereid en mogelijk gemaakt. Een duidelijke scheiding tussen deze groepen is bijna onmogelijk te maken. Deze verdeling doorkruist immers vaak andere tegenstellingen. Vele leden spraken nooit. De stemuitbrenging is dikwijls verward en hun aantal te beperkt om een sluitende klassifikatie voor te stellen. Toch hebben we gepoogd het unionisme in de Volksraad nader te omschrijven.

De radikale elementen, meestal beoefenaars van vrije beroepen, die vóór 1830 net niet hoog genoeg stonden om politieke macht te verwerven en omwille van hun opleiding nochtans ambities koesterden, hadden onder Willem I een intense oppositie gevoerd, dikwijls in de pers. Deze jonge liberalen verdedigden met klem de volkssoe-

(47) Het betrof o.m. A. Gendebien, eens een overtuigd voorstander van de reünie (zie b.v. zijn brief aan de Tijdelijke Regering (vanuit Parijs op 30 december 1830 geschreven, met zijn persoonlijke visie over de koningskeuze; ALGEMEEN RIJKSARCHIEF, *Papieren Ch. Rogier*, no. 246), baron de Stassart, wiens fransgezindheid duidelijk blijkt uit zijn korrespondentie (RIJKSARCHIEF NAMEN, *de Stassart-de Maillen*, no. 290, no. 336, passim; zie ook zijn brief aan *Le Belge*, no. 348, 4.12.1830, p. 4, kol. 1-2), de Celles, Ch. de Brouckère en Ch. Lehon (cfr. de brief van J.B. Staedtler aan prins A. d'Arenberg, Brussel 11 december 1830; KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, *Handschriften*, no. 3754, fo. 215). (48) Meestal republikeinen of afgevaardigden, wiens persoonlijke belangen gediend waren bij een aanhechting. Het standpunt van Claus b.v. wordt op deze wijze uitgelegd : dit lid was de advokaat van Honorez, een Henegouwse industrieel, die de steenkoolexport naar Frankrijk vanuit de Borinage volledig controleerde. De lijst van namen wordt in bijlage vermeld.

vereiniteit, de afbouw van autoritaire structuren en de toekenning van de talrijke rechten, ook aan de lagere bevolkingsgroepen.

Tijdens de revolutiedagen waren ze zeer actief, maar ondanks deze referenties, of precies daarom, werden deze entoesiaste radikale revolutionairen door het censitaire kiezerskorps afgewezen (49).

De gematigde unionisten waren bijgevolg in de meerderheid. De meeste beslissingen in de Volksraad werden getroffen door katholieken en liberalen samen. Toch bestond er duidelijk een anti-klerikale groep. Hun aantal kan benaderend bepaald worden door een analyse van twee stemmingen : enerzijds over het voorstel Defacqz, strekkende tot het behoud van een zekere staatsinmenging in kerkelijke aangelegenheden en anderzijds het voorstel Fleussu, waardoor een staatstoezicht op onderwijs behouden bleef (50). Wie in beide gevallen ja stemde, behoort tot de anti-klerikale tendens; sommige leden, afwezig op één van deze stemmingen, kunnen op grond van hun gedrag in de Volksraad tot deze groep geteld worden, zodat de anti-klerikale strekking ongeveer 55 tot 60 afgevaardigden sterk was (51).

De gematigde liberalen waren minder talrijk. Velen onder hen verwierpen het radikale voorstel Defacqz, maar aanvaardden een gering toezicht van de staat op het onderwijs.

(49) De uitschakeling van de radikalen gebeurde eveneens op een lager niveau, nl. bij de gemeenteraadsverkiezingen. E. WITTE, *Politieke machtsstrijd, op.cit.*, deel I, pp. 361-363.

(50) E. DEFACQZ had op 22 december 1830 de intrekking van artikel 12 van het ontwerp voorgesteld, waarin "Toute intervention de la loi ou du magistrat dans les affaires d'un culte quelconque est interdite". Dit voorstel werd 's anderendaags verworpen. Fleussu hernam op 24 december 1830 het voorstel de Secus, waardoor toezichtsmaatregelen op het onderwijs slechts bij wet mochten bepaald worden. Dit werd na een korte, maar hevige discussie verworpen.

(51) 49 leden stemden tweemaal ja; 9 afgevaardigden keurden het voorstel Defacqz goed, maar waren 's anderendaags afwezig. Acht onder hen kunnen werkelijk als anti-klerikaal beschouwd worden.

Voor H. Cogels bestaan er twijfels : in 1836 stond hij bij de Antwerpse verkiezingen uitsluitend op de klerikale lijst (cfr. E. WITTE, *Politieke machtsstrijd, op.cit.*, deel II, p. 36). Ook Gelders is een randgeval : hij steunde weliswaar Defacqz, maar aanvaardde geen toezicht op het onderwijs. Baron de Stassart, die zich onthield bij de eerste stemming, maar zich achter Fleussu schaarde, rekenen we bij de anti-klerikalen, alsook de twee broers Gendebien en Lecocq, die afwezig bleven op 23 en 24 december 1830. De namen van alle anti-klerikalen worden in bijlage gepubliceerd.

Sommige vooraanstaande liberale figuren van de revolutionaire beweging (Lebeau, Rogier) trokken hun unionistische houding consequent door en weigerden zelfs het voorstel Fleussu goed te keuren. Hun leidmotief was het "vrijheid in alles en voor allen"-principe.

Het aantal gematigde liberalen kan geschat worden op ongeveer 35 personen (52).

Het unionistisch blok bestond echter grotendeels uit katolieken : de verlaging van de kiescijns op het platteland had immers de katolieke kandidaten bevoordeligd, terwijl de kerkelijke leiders de verkiezingen goed voorbereid hadden.

Maar, zoals bij de liberalen, heerste hier ook verdeeldheid tussen enerzijds de progressieven of demokraten en de traditionalisten, die droomden van het herstel van de vroegere rechten, hoewel ze de volledige scheiding tussen Kerk en Staat aanvaardden (53).

Het al dan niet aanvaarden van het tweekamerstelsel en de patentbelasting bij het berekenen van de kiesbaarheidscijns voor de senaat laat ons enigszins toe beide groepen te scheiden.

De meeste priesters waren overtuigde menesianen en bijgevolg demokraten. De Kortrijkse, Turnhoutse en Roeselaarse vertegenwoordiging behoorde in meerderheid tot de progressieve katolieken.

(52) Drieëntwintig leden stemden neen over het voorstel Defacqz, ja over het voorstel Fleussu. Drie onder hen zijn twijfelachtig : nl. de reeds vermelde Gelders, Cornet de Grez, die in 1834 bij de katolieke volksvertegenwoordigers wordt gerekend (zie de brief van B.C. Dumortier aan kardinaal Sterckx, Brussel 13 december 1839; AARTSBISSCHOPPELIJK ARCHIEF MECHELEN, *fonds Sterckx*, IV, 3) en L. Mulle, die in 1836 uitsluitend op de klerikale lijst stond bij de Ieperse gemeenteraadsverkiezingen (E. WITTE, *Politieke machtsstrijd, op.cit.*, deel II, p. 34).

Een zestal belangrijke liberale figuren, nl. de Celles, Devaux, Jottrand, Lebeau, Rogier en Van Meenen, verwierpen beide voorstellen. Vijf liberale doktrinaire afgevaardigden waren die dagen afwezig : de Muelenaere, de Renesse, d'Huart, Liedts en Van de Weyer. De politieke visie van de le Haye is moeilijker te interpreteren : cfr. o.m. H. BALTHAZAR, J.J. Delehay, *Nationaal Biografisch Woordenboek*, Brussel, 1966, deel II, kol. 165-168.

(53) Dit fenomeen werd grondig bestudeerd door : H. HAAG, *Les origines du catholicisme libéral en Belgique (1789-1839)*, Leuven, 1950.

Ook A. SIMON, "Les origines religieuses de l'indépendance belge", *Chantiers*, 1946, p 18, kan in dit verband geraadpleegd worden.

Slechts één Waal, nl. Deleeuw-Dupont, kan op grond van zijn stemgedrag bij deze groep, die maximum 25 leden omvatte (54), gerekend worden.

De conservatieve katholieken zijn talrijker : hun aantal mag op ongeveer 45 afgevaardigden geschat worden. Belangrijk is evenwel dat de meest invloedrijke katholieke leden tot deze groep behoorden (55). Zij kwamen dikwijls afzonderlijk bijeen, adviseerden de kerkelijke hiërarchie en bespraken vooraf ieder initiatief. Van de overige katholieke afgevaardigden werden niet zozeer woorden, maar vooral daden verwacht (56).

Deze katholieke groep, democraten en conservatieven, waarbij we nog een twintigtal gematigden (57) voegen, hebben vooral in religieuze aangelegenheden eenzelfde standpunt ingenomen. Op politiek vlak bepaalde het unionisme in ruime mate hun optreden.

Andere tegenstellingen doorkruisten evenwel deze tendenzen, zodat in sommige besprekingen de meer sociale verdeling tussen konser-

(54) In bijlage vindt men hun namen. L. Le Bègue werd in deze groep ondergebracht, ondanks zijn ja-stem aan het tweekamerstelsel. Twee factoren hebben dit beïnvloed : 1) het feit dat hij medewerker was van *Le Journal des Flandres*. Edmond Beaucarne, s.d., s.l., p. 11; 2) de brief, die Le Bègue op 18 november 1838 naar baron de Stassart schreef en waarin hij het ontslag van de Stassart als senaatsvoorzitter betreurde. In vrij scherpe bewoordingen viel Le Bègue de Theux ("le faux bonhomme, tartuffe par excellence") aan, alsook de nieuwe Gentse bisschop Delebecque, die de *Journal des Flandres* wou doen verdwijnen ten voordele van een meer conservatief dagblad.

RIJKSARCHIEF NAMEN, *de Stassart-de Maillen*, no. 701.

(55) o.m. kanunnik Van Crombrugge (de vertrouwensman van de Gentse bisschop), priester Boucqueau de Villeraie (de tussenpersoon van de Mechelse vikaris-generaal Sterckx), de Gerlache, de Secus, Raikem, de Theux en de Behr.

(56) Karel Le Bon schreef reeds op 19 november 1830 aan zijn echtgenote "onze geheele katholieke groep is bij goeden raad gedediceerd niet of weinig op de tribuun te spreken ... we zoeken niets te embrouillieren. Ons votum is genoeg..." F. PRIMIS, *Karel Théodoor Le Bon. Een halve eeuw Kempische geschiedenis. 1777-1844*, Antwerpen-Geel, 1935, p. 83.

(57). Ze aanvaardden weliswaar het bikameraal systeem, maar wensten terzelfder tijd de senaat op een democratische wijze samen te stellen. De belangrijkste figuur van deze typische unionistische groep was F. de Merode.

vatieven en progressieven aan bod kwam.

De zes stemmingen over de in- en samenstelling van de senaat verduidelijken deze verdeeldheid. Het grootgrondbezit, hoofdzakelijk de adel, was goed vertegenwoordigd in de Volksraad (58), zodat het liberaal-burgerlijk parlementair stelsel sterk afgezwakt werd door de invoering van een konservatief opgebouwde senaat, omdat een zeer hoge kiesbaarheidscijns het senatorschap uitsluitend reserveerde voor de allerrijksten, m.a.w. voor het grondbezit (59).

Daar de klerus zich in meerderheid achter de democratische fractie schaarde, werd de konservatieve adel ontevreden en begunstigde ze soms de liberale strekking (60). Daardoor werd het katholieke kamp enigszins verzwakt (61).

7. BESLUIT

De structuur van het nieuwe België werd op 7 februari 1831 vastgelegd in een konstitutie. Deze tekst werd door een tweehonderd-koppige konstituante, weliswaar op basis van een vooraf opgesteld ontwerp van een grondwetskommissie, besproken en uitgevaardigd. Het is bijgevolg uiterst belangrijk, voor een goed begrip van de Belgische basiswet, de samenstelling van de eerste grondwetgevende vergadering te kennen.

Talrijke ontslagnemingen hadden tot gevolg dat de Volksraad haast nooit voltallig vergaderde : tussen de opening op 10 november 1830 en de sluiting op 21 juli 1831 was deze instelling immers slechts veertien dagen compleet.

(58) Zie supra, pp. 590-591.

(59) Tot het midden van de negentiende eeuw overheerste in België trouwens het grondbezit, meestal van adel. J. DE BELDER, "Adel en burgerij 1840-1914", *Algemene geschiedenis der Nederlanden*, Haarlem, 1977, deel 12, pp. 78-82 en pp. 93-95.

(60) Dit kan b.v. de aanwezigheid van burggraaf de Jonghe d'Ardooye onder de anti-klerikale vleugel verklaren.

(61) De konservatief Boucqueau de Villeraie kloeg het gedrag van de priesters in de Volksraad aan. Brief aan Sterckx, Brussel 16 december 1830. A. SIMON, *Aspects de l'Unionisme (1830-1857)*. *Documents inédits*, Wetteren, 1958, pp. 66-67. Zie ook ID., *L'Eglise catholique et les débuts de la Belgique indépendante*, Wetteren, 1949, p. 25.

Tijdens die gehele periode zetelden 238 personen, te verdelen in 177 titelvoerders en 61 plaatsvervangers. Slechts 150 leden hebben van de eerste tot de laatste dag hun mandaat vervuld, zodat de konstituante in de loop van haar bestaan voor één vierde werd gewijzigd. Die vele vervangingen hebben de politieke, sociale en intellectuele samenstelling van de Volksraad beïnvloed, vooral na de proklamatie van de Belgische grondwet.

In tegenstelling met de gebruikelijke bewering was de Volksraad een bijeenkomst van middelbare leeftijd, waarin de veertigers de toon aangaven. De titelvoerders waren bovendien duidelijk ouder dan de plaatsvervangers.

Ongeveer de helft van de leden heeft rechtsstudies achter de rug : naargelang de leeftijd werd het rechtskundig diploma behaald te Leuven (de zestigers en zeventigers), in het buitenland, voornamelijk te Parijs (de vijftigers), te Brussel (de veertigers en late dertigers) en te Luik (de dertigers en late twintigers). De liberale geest, die aan de Luikse universiteit heerste onder Willem I, verklaart grotendeels de steun van de Luikse afgestudeerden aan de revolutie.

Het spreekt vanzelf dat, gezien het groot aantal juristen, de beoefenaars van de vrije beroepen goed vertegenwoordigd waren in de Volksraad.

Ook de eigenaars waren sterk aanwezig in de konstituante. Beide categorieën waren trouwens de grootste opposenten van het Hollands regime, de gangmakers van de Belgische opstand en daardoor de twee bevoorrechte groepen van de kiesbesluiten van de Tijdelijke Regering. Het aantal handelaars en nijveraars daarentegen was eerder beperkt, zodat ze in de Volksraad een tweederangsrol speelden. Ook dit was geen toeval : het orangisme grondde immers vooral op economische overwegingen.

Opmerkelijk is echter het klein aandeel van de priesters in de konstituante, maar hun verkiezing is geografisch geconcentreerd, nl. in de beide Vlaamse provincies en het arrondissement Leuven.

De Volksraad was geen "nieuw" lichaam : ruim de helft van de titelvoerders had vroeger een politiek, dikwijls zelfs een nationaal mandaat, uitgeoefend; bij de plaatsvervangers werd dit cijfer niet bereikt : ze waren trouwens ook merkkelijk jonger.

De studie van de politieke samenstelling is uiterst belangrijk, maar stuit op vele moeilijkheden : talrijke leden zwegen, sommige afgevaardigden stemden haast niet of verward; trouwens te weinig stemmingen zijn gekend. Bovendien lopen uiteenlopende tegenstel-

stellingen kriskras door elkaar.

We telden een vijftig orangisten en ongeveer vijftien voorstanders van een inlijving bij Frankrijk.

De oranje-gezinden werden uitsluitend in Brussel, Antwerpen of Luik gekozen. Ze steunden er respektievelijk op de grote adellijke families, de groothandel en de industrie.

Financiële overwegingen waren eveneens de bestaansredenen voor de re-unisten, die uitsluitend in de economisch ontwikkelde Waalse arrondissementen te vinden waren. Ze waren bovendien overwegend republikeinsgezind.

De overgrote meerderheid van de Volksraad was echter unionist, hoewel hier ook verscheidene nuances aanwezig waren. De antiklerikale vleugel telde zestig leden. De gematigde liberalen waren minder talrijk, maar de grote liberale revolutionaire figuren behoorden tot deze vijfendertigtal afgevaardigden, zodat hun invloed aanzienlijk mag genoemd worden.

Bij de katholieke unionisten onderscheidde men een democratische fractie, vijftig man sterk, waartoe de meeste priesters kunnen gerekend worden. Ze waren voorstanders van een uniekameral stelsel. De centrum-groep van twintig gematigde katholieken, waarvan Felix de Merode de belangrijkste vertegenwoordiger was, aanvaardde weliswaar het bikameralisme, maar wenste terzelfdertijd een democratisch samengestelde senaat.

De invloedrijkste katholieke afgevaardigden (de Gerlache, de Secus, Raikem, de Theux...) behoorden echter tot een vijfenveertig man sterke conservatieve groep.

Deze vooropgestelde klassifikatie moet echter met grote omzichtigheid gehanteerd worden : ze bezit gewis geen exclusief karakter.

Een strikte partijorganisatie zou trouwens pas omstreeks 1850 ontstaan.

BIJLAGE : POLITIEKE TENDENZEN

Orangisten

Claes	de Liedel de Well	du Bois F.
Cogels A.	de Renesse	Huysman d'Annecroix
Cogels H.	De Ryckere	Legrelle
Cornet de Grez	de Stockhem-Méan	Maclagan
d'Ansembourg	Destouvelles	Orban-Rossius
de Baillet	de Trazegnies	Osy
de Bergeyck	d'Hanis van Cannart	van Volden de Lombeek
Dehemptinne	Domis	Werbrouck-Pieters

Geneigd tot het orangisme

de Gerlache	Duval de Beaulieu	Lehon Ch.
de Secus François	Jottrand	Olislagers de Sipernau
de Secus Frédéric	Leclercq	Vilain XIII Ph.

Reünisten

Claes	Fransman	Blargnies
David	Frison	de Stassart
Davignon	Goffint	Destriveaux
de Labeville	Lardinois	Forgeur
De le Haye	Pirson	Gendebien A.
Delwarde	Seron	Gendebien J.B.
de Thier		Pirmez

Geneigd tot het reünisme

Gematigde liberalen

Claes J.B.	de Sebille	Meeus
Cornet de Grez	Devaux	Mulle
d'Arschot	de Woelmont	Nothomb
de Bergeyck	d'Huart	Osy
de Celles	d'Yve de Bavay	Rogier
de Coppin	Fendius	Thorn
de Jonghe d'Ardoois	François	Trentesaux
De le Haye	Gelders	Vandenhove
de Liedel de Well	Gendebien J.F.	Van de Weyer
de Muelenaere	Huysman d'Annecroix	Van Meenen
de Renesse	Lebeau	Vilain XIII H.
de Ryckere	Liedts	

Socio-politieke samenstelling Volksraad

Antiklerikalen

Barbanson	de Selys-Longchamps	Lecocq
Barthélemy	Desmanet de Biesme	Le Hon Ch.
Berger	De Smet Camille	Le Hon F.
Beyts	de Stassart	Maclagan
Blargnies	Destouvelles	Marlet
Bredart	Destriveaux	Nagelmackers
Claus	d'Martigny	Nalinne
Collet	Dumont	Nopener
Coppens	Duval de Beaulieu	Peemans
Dams	Fallon Th.	Pirmez J.
David	Fleussu	Pirson ? (2)
Davignon (1)	Forgeur	Roeser
de Bousies de Rouveroy	Frison	Rouppé
de Brouckère Ch.	Gendebien A.	Seron
de Brouckère H.	Gendebien J.B.	Simons
Defacqz	Goffint	Surlet de Chokier
Dehemptinne	Hennequin	Van Snick F.
de Jonghe G.	Henry	Watlet
de Langhe	Jacques	Werbrouck-Pieters
Delwarde	Jottrand	Wyvekens
de-Man	Lardinois	Zoude L.
de Robaulx ? (2)	Leclercq	

Demokratische katolieken

Andries	De Nef	Van de Kerckhove
Beaucarne	De Smet J.	Vanderlooy
Blomme	Fransman	Van Dorpe
Brabant	Goethals J.	Verbeke
Buyse-Verscheure	Lebègue	Verduyn
Corten	Le Bon	Verwilghen
De Foere	Ooms	Vilain XIII Ch.
De Haerne	Rodenbach A.	Zoude Ch.
De Leeuw	Rodenbach C.	

(1) Ondanks zijn beide antiklerikale stemmingen behoorde Davignon in 1834 reeds tot de katolieke fractie.

(2) Ondanks hun negatieve stem.

Konservatieve katolieken

Annez de Zillebeecke
Bosmans
Boucqneau de Villeraie
Coppieters-Stochove
d'Ansembourg
de Baillet
de Behr
de Coninck
de Gerlache
de Leuze
de Meer de Moorsel
de Merode W.
de Pelichy
de Quarré
de Robiano
de Rodes
de Rouillé
de Sécus François

de Sécus Frédéric
De Smet Eugène
de Stockhem-Méan
de Theux
De Ville
de Viron
d'Hanens-Peers
d'Hanis van Cannart
Domis
du Bois
du Bus
Helias d'Huddeghem
Lefebvre
Le Grelle
Masbourg
Olislagers
Pettens
Raikem

Rodriguez
Serruys
Surmont de Volsberghe
Teuwens
Thienpont
Van Crombrugghe
Van den Broucke
Vanderlinden
Vanderlinden d'Hoogh-
vorst
Van Hoobrouck de Moore-
ghem
van Volden de Lombeek
Vergauwen

Gematigde katolieken

Bethune
Buylaert
Cogels A.
Cogels H. (1)
De Decker
de Merode F.
de Roo

de Schiervel
de Tiecken
Geudens
Goethals-Bischoff
Joos
Janssens
Lesaffre

Morel-Danheel
Peeters
Pollin
Speelman
Vanderbelen
Van Innis
Wallaert

(1) Ondanks zijn steun aan het voorstel Defacqz.

**LA COMPOSITION SOCIO-POLITIQUE DU
CONGRÈS NATIONAL
(10 NOVEMBRE 1830-21 JUILLET 1831)**

par
Michel MAGITS

RESUME

L'étude de la composition socio-politique du Congrès National qui proclama la Constitution belge le 7 février 1831, est de première importance pour mieux connaître les circonstances dans lesquelles celle-ci s'établit.

Cet article analyse successivement l'âge, la profession, la formation, la carrière politique et la tendance des délégués. Le Congrès National réunit des gens d'âge moyen. Les quadragénaires y donnaient le ton.

Etant donné la formation juridique de plus de moitié de ses membres, les professions libérales étaient le groupe social le mieux représenté. Les propriétaires terriens constituaient le second groupe en ordre d'importance, tandis que le nombre de négociants et d'industriels était plutôt limité. Le Congrès National ne constituait pas une institution "nouvelle", la moitié de ses membres ayant déjà rempli un mandat politique auparavant.

L'immense majorité de la Constituante était unioniste avec toutefois des nuances bien marquées. Elle se composait d'une quarantaine de contre-révolutionnaires (25 Orangistes et 15 réunionistes), d'une tendance libérale subdivisée en 60 anticléricaux et 35 modérés, et d'une tendance catholique composée d'une fraction démocrate de 25 membres, d'une vingtaine de modérés, dont Félix de Mérode, et d'un groupe conservateur très influent.

**THE SOCIAL-POLITICAL COMPOSITION OF THE
NATIONAL CONGRESS
(10 NOVEMBER, 1830-21 JULY, 1831)**

by
Michel MAGITS

SUMMARY

On February 7, 1831 the National Congress proclaimed the Belgian constitution.

Consequently, the study of the social-political composition of this constituent body is important for a better knowledge of the circumstances under which our constitution came about.

This article analyses successively the age, profession, education, political career and the views of each of the delegates.

Michel MAGITS

The National Congress is a meeting of middle-aged men in which the quadragenarians were predominant.

About half of the members had a juridical training, so that the professions were amply represented. The landed proprietors constitute the second most important social group.

The number of merchants and industrialists, however, was limited. The National Congress was not a "new" institution, for half of the members had already held a political mandate.

The constituent assembly comprised some forty counter-revolutionaries : twenty-five orangists and fifteen reunionists. The vast majority were unionists, though there were obvious nuances among them.

The liberal fraction was divided into sixty anti-clericalists on the one hand and thirty-five moderates on the other hand, whose influence was greater indeed.

The catholics were represented by three groups : a democratic fraction of twenty-five men, some twenty moderate catholics, among whom Felix de Merode, and the very influential conservative group.

Michel Magits, Rijweg 80, 3020 Herent